Zsírmáj kezelése

dr. Szabó Dolóresz

Gyermekgasztroenterológia, hepatológia és táplálás aktuális kérdései továbbképző tanfolyam

Budapest, 2018. április 13-14.

Miért fontos beszélni róla?

World Health Organization

- Az obezitás prevalenciája megtriplázódott 1975. óta
- 2016-WHO
  - >1,9 milliárd felnőtt túlsúlyos, több mint 650 millió obez
  - A felnőttek 39%-a túlsúlyos, 13 %-a obez
  - 41 millió 5 év alatti gyermek túlsúlyos vagy obez
  - 340 millió 5-19 év között gyermek túlsúlyos vagy obez
- A túlsúly és obezitás több ember halálát okozza, mint az alultápláltság

- Megelőzhető!

Miért fontos beszélni róla?

- A nyugati társadalomban 5-17 % a nem alkoholos zsírmáj (NAFLD) prevalenciája
- Obez gyermekek körében 36-44 % (50-80%) a NAFLD prevalenciája
- Hosszú távú eredmények
  - 66 gyermek, 20 év
  - Komorbiditás:
    - Metabolikus szindróma 19/66 (29%)
    - 55/66 (83%) legalább egy tényező (obezitás, hypertonia, dyslipidaemia, hyperglycaemia)
  - Standardizált mortalitás 13,6
  - 2/66 gyermek LTx

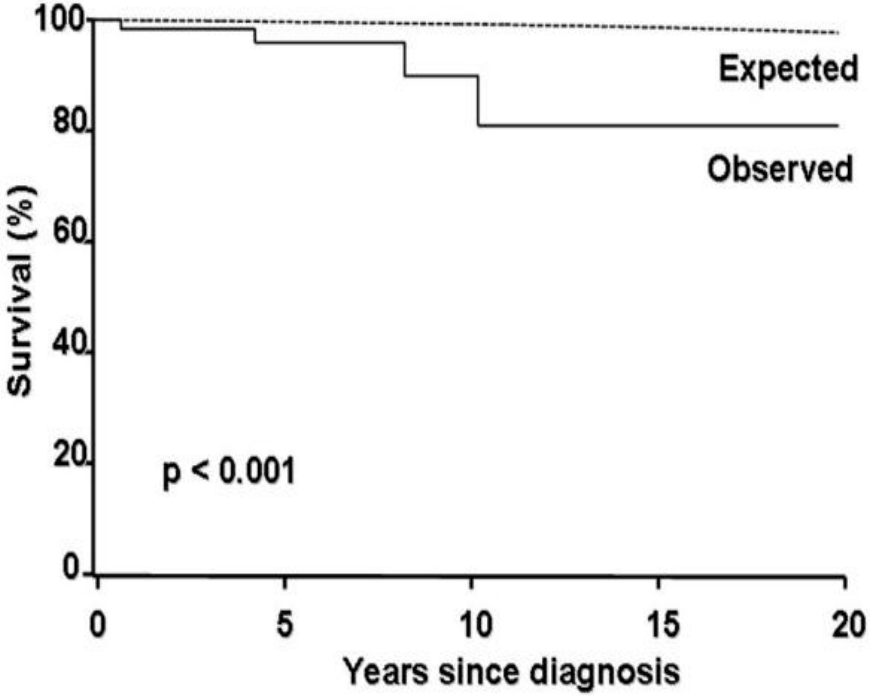

Duarte et al. How Inflammation Impinges on NAFLD: A Role for Kupffer Cells. BioMed Research Int 2015.
A. E. Feldstein et al. Obesity, Nutrition and Liver Disease in Children Clin Liver Dis 2014.

NAFLD

- A hepatocyták > 5 %-ának zsíros átalakulása
  - Macrovesiculák

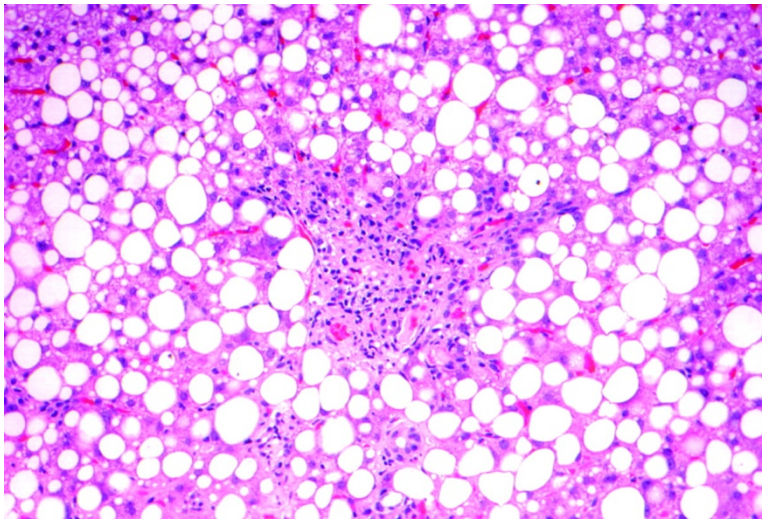

- Nincs a hátterében
  - Excessiv alkohol fogyasztás
  - Vírusfertőzés
  - Autoimmun betegség
  - Gyógyszer indukálta májbetegség
  - Felszívódási zavar

Szisztémás okok	Genetikai, metabolikus okok	Egyéb ritka, öröklött, genetikai okok	Gyógyszerek toxikus hat
• Akut szisztémás betegségek • Akut éhezés • Protein malnutrició • Teljes parenterális táplálás • Obezitás/ metabolikus szindróma • Polycysztás ovarium szindróma • Obstructiv alvási apnoe • Rapid súlycsökkenés • Anorexia nervosa • Cahexia • Gyulladásos bélbetegség • Cöliákia • Hepatitis C • Nephrosis szindróma • 1-es típusú diabetes mellitus és Mauriac szindróma • Pajzsmirigy betegségek • Hypotalamus-hypophysis betegségek • Vak bélkacs szindróma	• Cisztás fibrosis és Shwachman szindróma • Wilson-kór • α-1-antitripszin hiány • Galactosemia • Fructosemia • Koleszterin-észter tárolási betegség • Glikogén tárolási betegség (I, IV) • Mitokondriális betegség • Madelung lipomatosis • Lipodystrophiák • Dorfman-Chanarin szindróma • Abeta/hypobetalipoproteinemia • α- és β oxidációs defektus • Porhyria cutanea tarda • Homocystinuria • Familiáris hyperlipoproteinemia • Tyrosinemia (1-es típus) • Epesav-szintéziszavar • Veleszületett glycosilatios defektus • Turner szindróma • Organikus acidosis • Citrin deficiencia • Hemochromatosis	• Alström szindróma • Bardet-Biedl szindróma • Cohen szindróma • Cantu szindróma • Weber-Christian betegség	• Etanol • Extasy, cocai • Nifedipine • Diltiazem • Ösztrogen • Kortikosztero • Amiodaron • Perhexiline • Coralgil • Tamoxifen • Metothrexate • Prednisolone • Valproát • L-asparaginas • Zidovudnie terápia • Oldószer • Rovarirtó

Vajro et al. Diagnosis of Nonalcoholic Fatty Liver Disease in Children and Adolescents: Position Paper of the ESPGHAN Hepatology Committee. JPGN 2012;54: 700–713

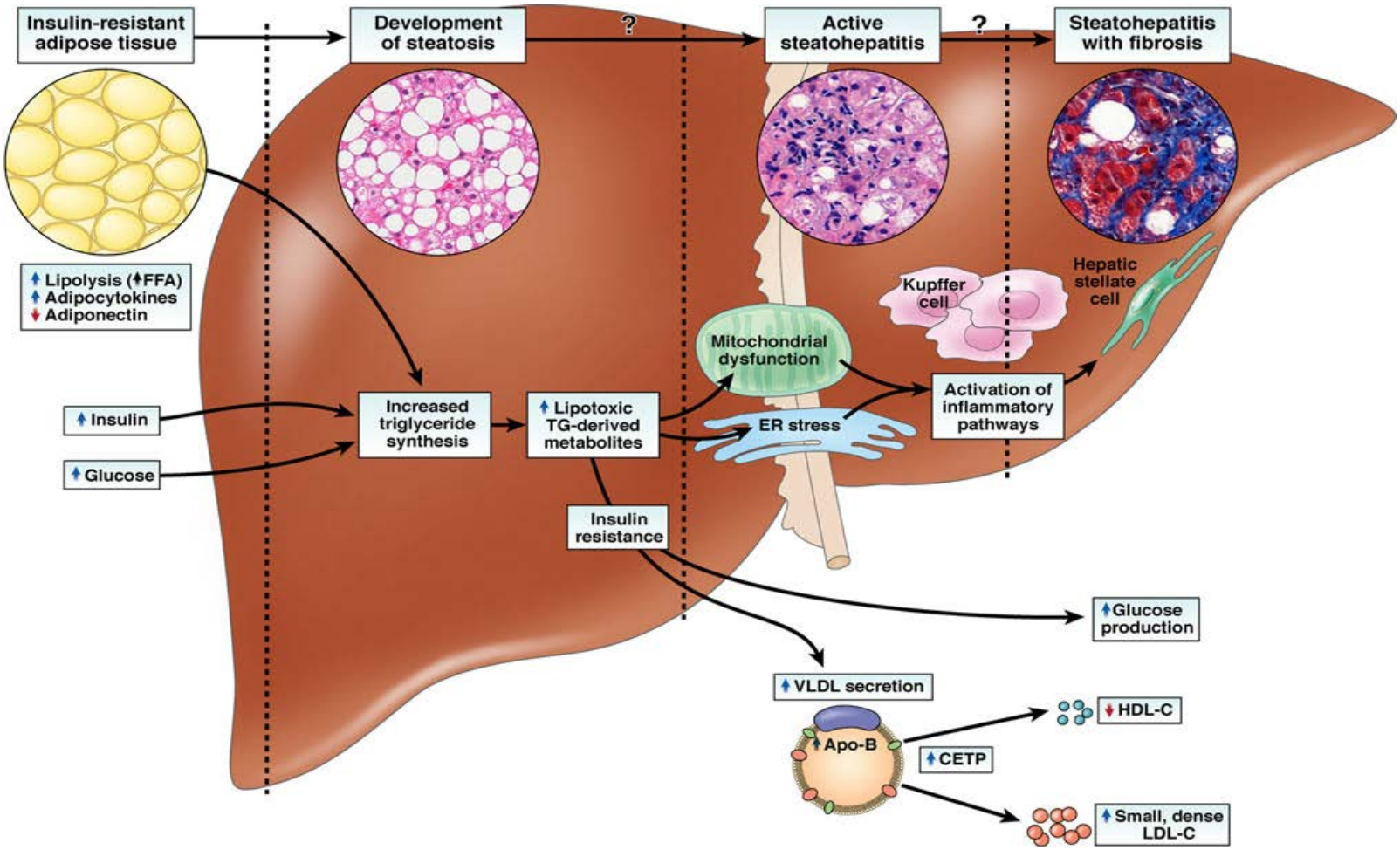

Lomonaco et al. Nonalcoholic Fatty Liver Disease: Current Issues and Novel Treatment Approaches. Drugs (2013) 73:1–14

Laboratóriumi kivizsgálás NAFLD gyanúja esetén

- Májfunkciós tesztek, májenzimek-, metabolikus paraméterek meghatározása
  - alapvizsgálatok: vérkép, GOT, GPT, GGT, standard májfunkciós tesztek (szérum albumin, alvadás, szérum direkt és indirekt bilirubin)
  - éhgyomri vércukor és inzulin, vesefunkció, elektrolitok, GPT/GOT arány
  - lipid profil: koleszterin, triglicerid, HDL-koleszterin, LDL-koleszterin; lipoproteinek
  - glukóz tolerancia teszt, glykozilált hemoglobin
  - HOMA IR, Inzulin szenzitivitási index
  - pajzsmirigy funkció (TSH, T4)

Vajro et al. Diagnosis of Nonalcoholic Fatty Liver Disease in Children and Adolescents: Position Paper of the ESPGHAN Hepatology Committee. JPGN 2012;54: 700–713

Laboratóriumi kivizsgálás NAFLD gyanúja esetén II.

- Tesztek az egyéb steatosis hepatist okozó fő okok kizárására
  - szérum vas és ferritin
  - szérum réz, cöruloplazmin, 24 órás vizelet rézürítés
  - verejték NaCl teszt
  - szöveti transzglutamináz IgA és össz IgA
  - α-1-antitripszin, ha indikált fenotípus meghatározás
  - szérum laktát, szerves sav, piruvát, amino- és organikus savak
  - plazma szabad zsírsavak, acyl-karnitin profil
  - vizelet szteroid metabolitok
  - májspecifikus autoantitestek, szérum immunglobulin
  - egyéb specifikus tesztek, melyek az anamnézis alapján indokolt (pl.: vírus hepatitisek)

Vajro et al. Diagnosis of Nonalcoholic Fatty Liver Disease in Children and Adolescents: Position Paper of the ESPGHAN Hepatology Committee. JPGN 2012;54: 700–713

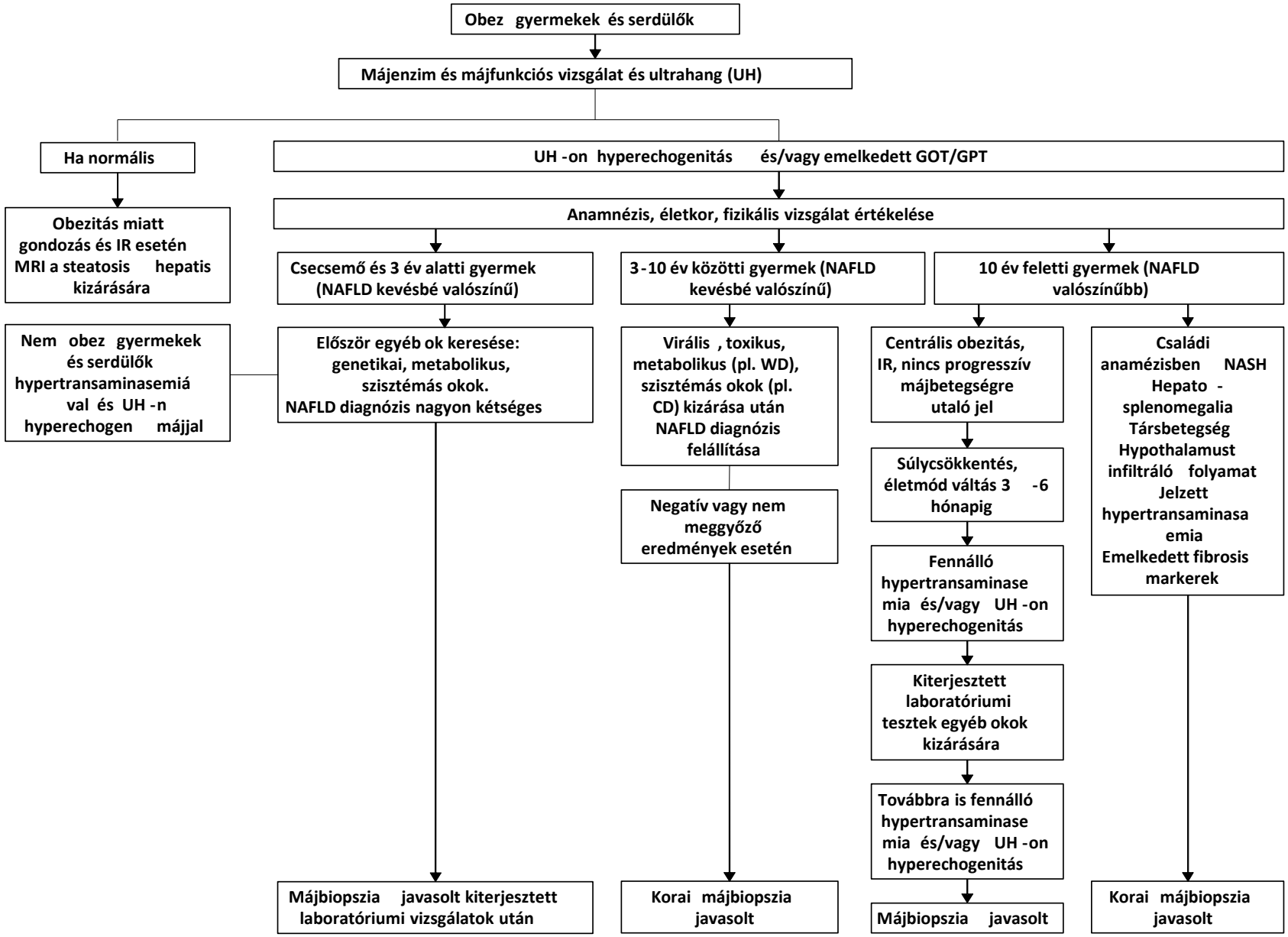

Vajro et al. Diagnosis of Nonalcoholic Fatty Liver Disease in Children and Adolescents: Position Paper of the ESPGHAN Hepatology Committee. JPGN 2012;54: 700–713

1. kérdés

Az alábbiak közül mely esetben várakozhatunk a májbiopsia elvégzésével?

1. Minden esetben haladéktalanul el kell végezni, ha emelkedett transzaminázértékeket észlelünk
2. Kisdedkorban jelentkező steatosis hepatis ultrahangképe és emelkedett transzaminázértékek esetén
3. Kezelhető májbetegség gyanúja esetén, de pontos diagnózis nélkül
4. Obez alkatú serdülő, akinél az elvégzett kiterjesztett laboratóriumi vizsgálatok (vírusszerológia, immunszerológia, szérum cöruloplazmin stb.) nem utalnak egyéb májbetegségre

A kezelés célja

- A NAFLD regressziója: a steatosis, a gyulladás és/vagy fibrosis
- A NASH megelőzése
- Átfogó kezelés:
  - Dyslipidemia
  - Inzulin rezisztencia
  - Hypertonia
  - Centrális adipozitás kezelése/megelőzése

Terápiás lehetőségek

- Primer prevenció → család, óvoda/iskola, védőnő
- Kialakult NAFLD
  - A kezelés és a társbetegségek felismerése kiemelten fontos

    ⟶ betegek gondozása multidiszciplináris feladat

I. Életmódváltás
II. Gyógyszeres kezelés
III. Bariátriai műtét (?)
IV. Transzplantáció ☹

Életmódváltás

Életmódváltás-táplálkozás

- Nyugati típusú táplálkozás (magas kalória-, zsír- és cukorbevitel)

  → vércukor- és inzulinszint gyors emelkedése

  → növeli a máj de novo lipogenezisét ⟶ steatosist, inzulinrezisztenciát, centrális obezitást okozhat

Életmódváltás-táplálkozás

- A fruktóz bevitel visszaszorítása
  - a májban metabolizálódó fruktóz elsősorban a de-novo lipogenezisbe kapcsolódik a gylceralaldehyd-3-phospháton keresztül ⟶ fokozza a triglicerid szintézisét és a steatosis kialakulását
  - a bélflóra megváltozását is eredményezheti

- Testmozgás
  - Biopsziával igazolt NAFLD-s gyermekek
  - egy év alatt elért 20 %-os testsúlyvesztés a gyermekek 68%-ában csökkenés a GPT-ben és a steatosis mértékében
  - csökkent az inzulinrezisztencia is

O'Sullivan et al. Lower fructose intake may help protect against development of nonalcoholic fatty liver in adolescents with obesity. J Pediatr Gastroenterol Nutr 2014;58:624-31.

D-vitamin szupplementáció

- A D-vitamin receptorok szabályozzák számos gén expresszióját (pl.: glukóz és lipid anyagcserében szerepet játszó gének)
- Alacsony D-vitamin plazmaszint korrelál a NASH és fibrosis kialakulásával
- Obezek körében gyakrabban tapasztalhatunk D-vitamin hiányt
- Csökkenti az éhezési vércukor értéket
- Hatékony?
  - 2017. december Meta-analízis:

    Nincs hatással a szénhidrát anyagcserére, lipidprofilra, transzaminázokra

Tabrizi et al. The effects of vitamin D supplementation on metabolic profiles and liver function in patients with non-alcoholic fatty liver disease: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews 11S (2017) S975–S982

E-vitamin szupplementáció

- Az E-vitamin csökkenti a hepatikus steatosist, a gyulladást és a hepatocyták ballonos degenerációját

- A TONIC study (173 gyermek) E vitamin+ életmódváltás
  - mérsékelt javulás a szövettani képben NASH-ban szenvedő gyermekekben
  - nem volt javulás a GPT-ben
  - kérdéses, hogy az E-vitamin növeli-e az összmortalitást, illetve növeli-e a daganatos és kardiovaszkuláris megbetegedések kockázatát
- Egy 2006-os és 2008-as (V. Nobili) tanulmány
  - E+C-vitamin+ életmódváltás vs. Életmódváltás → GPT csökkenés, de nem volt különbség a két csoport között

Lavine et al. Effect of vitamin E or metformin for treatment of nonalcoholic fatty liver disease in children and adolescents: the TONIC randomized controlled trial. JAMA 2011;305:1659-68

Omega-3 zsírsavak

- Anti-inflammatorikus, anti-arrhythmiás, hypolipidaemiás és vazodilatátor hatás
- Javítják a lipid profilt, csökkentik a szérum triglicerid szintet, az inzulinrezisztenciát, hepatikus steatosist és citokin szintézist
- Pontos helye a terápiában még nem tisztázott
  - az amerikai májbetegségekkel foglalkozó táraság (AASLD, American Association for the Study of Liver Diseases) ajánlása szerint első vonalbeli kezelési lehetőség hypertrigliceridaemiában NAFLD-s felnőttekben
- 2016 decemberében megjelent meta-analízis
  - javulást eredményezhet a steatosis mértékében és a májenzim értékekben → potenciális táplálék-kiegészítő lehet NAFLD kezelésére

Chen LH et al. Omega-3 fatty acids as a treatment for non-alcoholic fatty liver disease in children: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. Clinical nutrition (Edinburgh, Scotland) 2016;23:31350-4.

Inzulin érzékenyítő terápia

Metformin

- Csökkenti a hepatikus glukóz produkciót
- Serkenti a glukóz felvételét a szervezet sejtjei számára
- A NAFLD-ben szenvedő, nem diabeteses gyermekek kezelésével foglalkozó tanulmány (TONIC)
  - alkalmazása mellett nem volt szignifikáns változás a GPT szérumszintjében és a szövettani képben
- az AASLD nem javasolja a metformin alkalmazását nem diabeteses, NAFLD-ben szenvedő gyermekek számára

Incretin mimetikumok, dipeptidyl-peptidase-4 gátlók

- kapcsolatosan nem állnak rendelkezésre vizsgálatok gyermekkori alkalmazásról, így használatuk nem javasolt

Temple JL et al. A Guide to Non-Alcoholic Fatty Liver Disease in Childhood and Adolescence. Int. J. Mol. Sci. 2016, 17, 947

Inzulin érzékenyítő terápia

Pioglitazon (peroxisoma-proliferátor-aktivált receptor-γ agonista)

- Növeli az inzulin érzékenységet és csökkenti a máj zsírtartalmát
  - felnőttekben kedvező hatásokat mutatott, gyermekkori használata egyelőre nem javasolt a hosszú távú kezelés potenciális mellékhatásai miatt (pl. kardiotoxicitás)

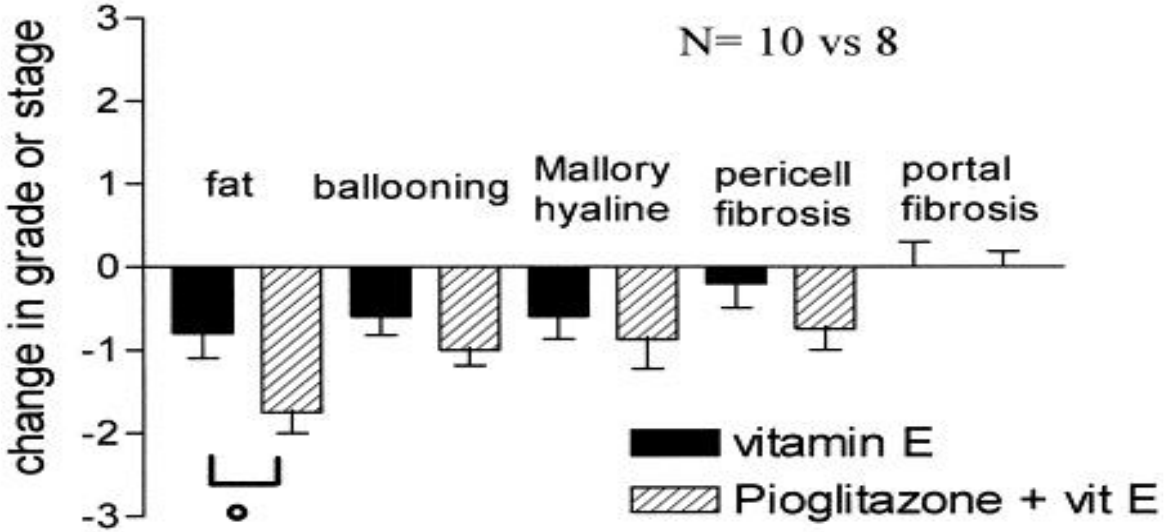

Sanyal et al. Pioglitazone, Vitamin E, or Placebo for Nonalcoholic Steatohepatitis
New Engl J Med. 2010

Súlycsökkentő gyógyszerek

Orlistat

- Lipáz inhibitor
- Az egyetlen FDA által engedélyezett gyógyszer súlycsökkentésre adolescens korúak körében
- Kismértékű súlycsökkenést tapasztaltak ugyan, de a NAFLD hisztológiai képében nem javult
- Helye a gyermekkori NAFLD kezelésében vitatott

Temple JL et al. A Guide to Non-Alcoholic Fatty Liver Disease in Childhood and Adolescence. Int. J. Mol. Sci. 2016, 17, 947

Statinok

- Javítják a májműködés biokémiai mutatóit
- Javítják a kardiovaszkuláris kimenetelt felnőttekben
- De nem született még átfogó tanulmány a szövettani változásokról

- AASLD ajánlása szerint használható dyslipidemiás, NAFLD-ben szenvedő felnőttekben, de gyermekkori alkalmazására nincs ajánlás

Temple JL et al. A Guide to Non-Alcoholic Fatty Liver Disease in Childhood and Adolescence. Int. J. Mol. Sci. 2016, 17, 947

Ursodeoxicholsav

- Citoprotektív és antioxidáns
- Képes aktiválni az anti-apoptotikus útvonalakat
- Immunmodulátor és sejtmembrán stabilizátor

- Helye a terápiában nem meghatározott
- AASLD Guideline (2012.) nem ajánlja

Temple JL et al. A Guide to Non-Alcoholic Fatty Liver Disease in Childhood and Adolescence. Int. J. Mol. Sci. 2016, 17, 947

Pre- és Probiotikumok, Synbiotikumok

- A mikroflóra összetétele eltérő NASH-ban, mint a normál súlyú vagy NASH-ban nem szenvedő obez egyénekben
- Ígéretes

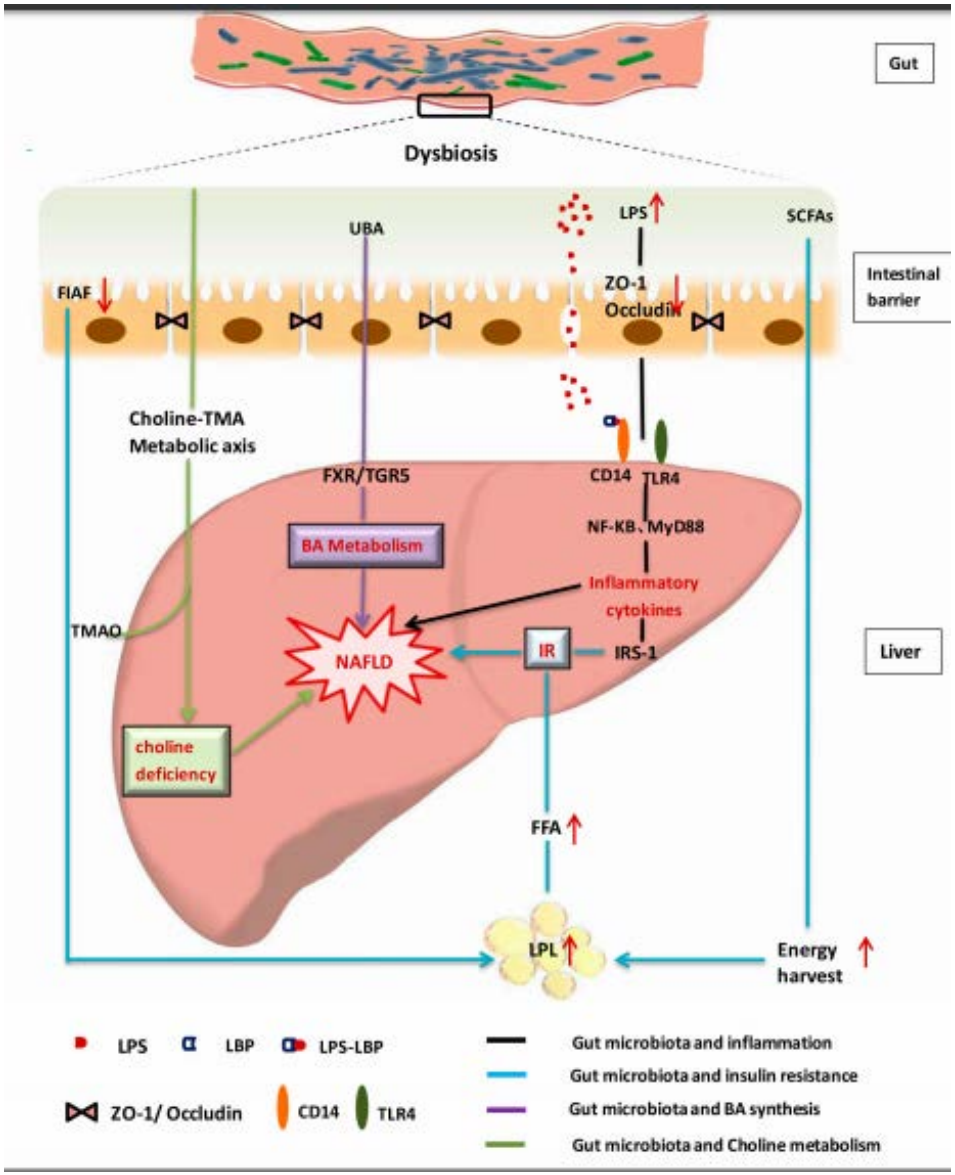

Ma et al. Gut Microbiota and Nonalcoholic Fatty Liver Disease: Insights on Mechanisms and Therapy. Nutrients 2017, 9, 1124

Prebiotikumok

- Csökkentik a bélfal permeabilitását, endotoxaemiát, és a zsírakkumulációt
- Szerepe lehet az obezitás prevencióban, NAFLD kialakulásában
- Oligofructose (OFS) NASH terápiában
  - transzaminázok csökkentek
- Galacto-oligosaccharidok és fructo-oligosaccharidok (9:1)
  - ↑ Bifidobacteriumok csecsemőkben
- Inulin és oligofructose (50:50 keveréke)
  - ↑ Bifidobacterium és Faecalibacterium

Ma et al. Gut Microbiota and Nonalcoholic Fatty Liver Disease: Insights on Mechanisms and Therapy. Nutrients 2017, 9, 1124

Probiotikumok

- Meta-analízis, 4 randomizált vizsgálat, 134 NAFLD/NASH beteg

Ref.	Sample size	Randomization	Blinding	Diagnostic method	Intervention	Duration	Follow-up
Aller et al[22]	28 (14/14)	Table of numbers	Double-blind	Histological	Lactobacillus bulgaricus and Streptococcus thermophilus *vs* placebo	3 mo	Yes
Vajro et al[23]	20 (10/10)	Yes	Double-blind	Radiological	Lactobacillus GG *vs*placebo	8 wk	Yes
Malaguarnera et al[24]	66 (34/32)	Computer generated	Double-blind	Histological	Bifidobacterium longum + Fos *vs* placebo	24 wk	Yes
Wong et al[25]	20 (10/10)	Computer generated	Double-blind	Histological	Lepicol probiotic and prebiotic formula *vs*nothing	6 mo	Yes

- Szignifikánsan csökkent a GOT, GPT, össz. cholesterin, HDL-cholesterin, TNF-α és HOMA-IR
- Nem volt változás a BMI értékében

Yan Yan MA et al. Effects of probiotics on nonalcoholic fatty liver disease: A meta-analysis
World J Gastroenterol. 2013 Oct 28; 19(40): 6911–6918.

Synbiotikumok

	Interventions	Main Effects	Experimental Models
Synbiotic	*L. paracasei* B21060 + arabinogalactan + FOS	Lessening NAFLD progression, preserving gut barrier integrity and reducing the severity of liver injury and IR	HFD-induced NAFLD in rats
	Seven probiotics + OFS	Improving NAFLD and decreasing levels of ALT and AST	52 patients with NAFLD
	B. longum + FOS	Reductions in TNF-a, serum AST levels, serum endotoxins, steatosis, and the NASH activity index	66 patients with NASH
	Dietary fiber + *L. reuteri*	Improving NAFLD and reducing serum levels of most of the inflammatory mediators	50 lean patients with NAFLD
	Seven probiotics + FOS	Protecting against NAFLD progression and improving steatosis	80 NAFLD patients

Ma et al. Gut Microbiota and Nonalcoholic Fatty Liver Disease: Insights on Mechanisms and Therapy. Nutrients 2017, 9, 1124

Bariátriai műtétek

- Csökkentették a testsúlyt, steatosis és a gyulladás mértékét
- Javították a társbetegségeket
- A NASH kezelésében betöltött szerepe még vitatott
- Gyermekkori alkalmazásról még kevés a tapasztalat
- Egyes nézetek szerint súlyos, társbetegségekkel szövődött obezitásban szóba jöhet adolescens korban

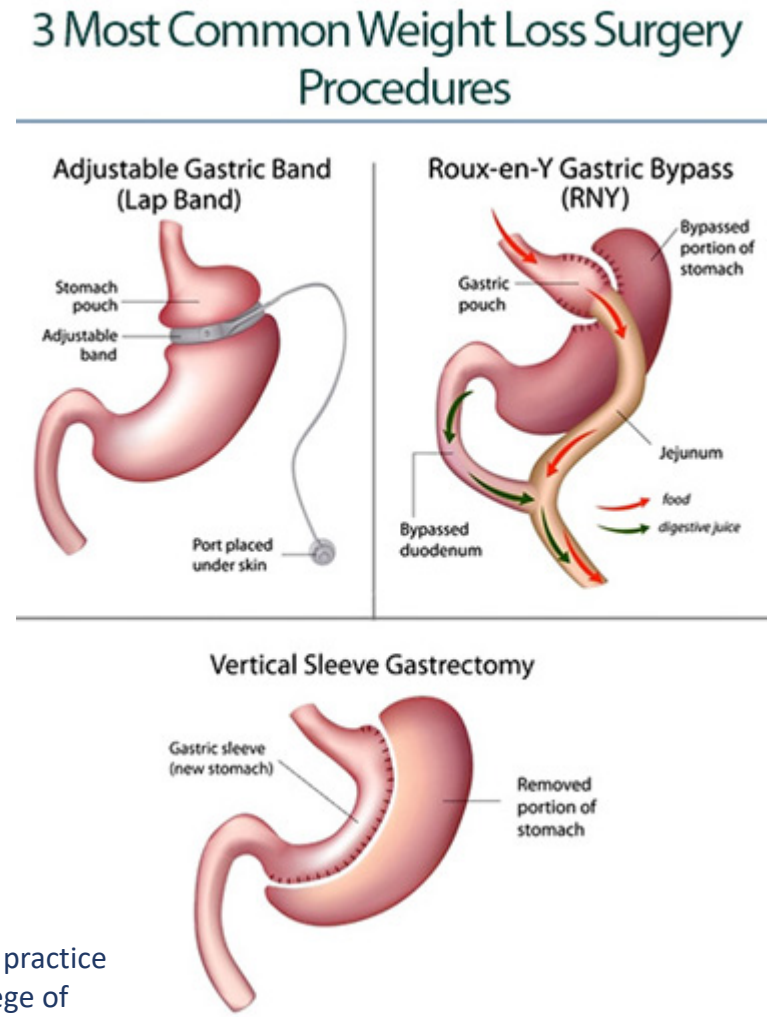

Chalasani N et al. The diagnosis and management of non-alcoholic fatty liver disease: practice Guideline by the American Association for the Study of Liver Diseases, American College of Gastroenterology, and the American Gastroenterological Association. Hepatology 2012; 55

Vos MB et al. NASPGHAN Clinical Practice Guideline for the Diagnosis and Treatment of Nonalcoholic Fatty Liver Disease in Children. J Pediatr Gastroenterol Nutr. 2017 Feb;64(2):319-334

2. kérdés

Az alábbi terápiás lehetőségek közül mely nem javasolt NAFLD kezelésére?

1. Testmozgás
2. Metformin
3. Probiotikum
4. Omega-3 zsírsav hypertrigliceridaemiával társult NAFLD-ben

Összegzés

- NAFLD növekvő egészségügyi probléma
- Primer prevenció hangsúlyos
- Életmódváltás, diéta elengedhetetlen és bizonyított hatékonyságú
- Omega-3 zsírsavak, pre- és probiotikumok jótékonyak lehetnek
- Társbetegségek szűrése/kezelése is fontos

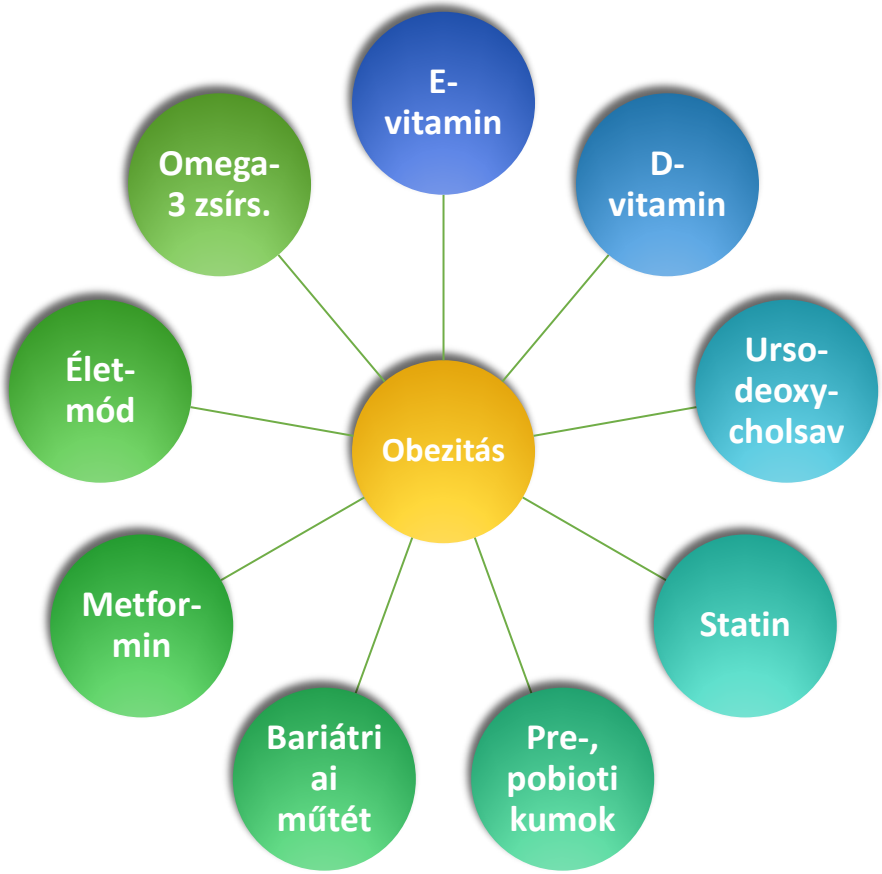

„Gyógyszered legyen ételed, s ételed legyen gyógyszered” (*Hippokratészt*)